

רבי אברהם אלקנה כהנא שפירא שליט"א

רב הראשי לישראל

אש ישיבת "מרכז הרב"

בענין קרבן עולה ויורד

ל"ע בדין קרבן עולה ויורד אם הגדר של אין ידו משגת די שה הוא שאין בידו די ממש, או די ש בידו מעות אלא דאין ידו משגת להוציאן על הקרבן מחמת דבעי קרבן לפרנסתו, ורחמנא חס עליו. ובערכין מצינו דמסדרין למעריך ונפטר בהישג יד, כל באמת מן הסברא כאן עדיף דבערכין הוי חוב כשאר חובות שאדם מתחייב, הרי נדר מעות להקדש, (ויש הרבה להאריך בזה במחלוקת הרמב"ם והראב"ד וצ"ג מערכין היכא דעשיר העריך את עצמו ואמר עני ערכו עלי ואכ"מ), וחידוש גדול הוא דבממון מועט נפטר מחוב ולא מגבינן מגלימא דעל כתפיה, אבל כאן חזינן די ש קרבן מיוחד לאלו שאין ידם משגת לקרבן גדול הרי קרבן זה הוא הנהו קרבן שהוא מחויב בו ולא אחר, ובכריתות כ"ח ע"א בעי קרא לרבות דעני שהביא קרבן עשיר יצא.

והנה בכריתות כ"ז ע"ב אמרינן הפריש מעות לכבשתו והעני מביא קרבן עני, רש"י דיביא בהן עוף והשאר יצא לחולין, וחזינן דבידו מעות חולין די שה, דודאי מסתברא לומר דעתה נתייקרו כבשים ושעירים, ואף דהיו מופרשים כבר לכך נפיק"כ נקרא עני, וע"כ דירד מנכסיו וזקוק עתה למעות והוא נדון בהישג יד. וכן א דעת הרמב"ם פ"ו משגות דאם צריך למעות מחללן ויהנה במותר, וכן בפ"ה הל' פסוהמ"ק ה"ט, ועיי"ש דכתב דגדר החידוש הוא דהוי מותרות, ואשמעינן מותרות עולה ויורד אינו ממותרות חטאת דאזלי לנדבה, וצריך לבאר כונתו דהוא שום שכתב שמחלל כל הדמים על עוף והרי היא פחות מכפי שויה, ולכן כתב ושאר לאו משום פדיון אלא משום מותרות, אבל אם הותירו בדמי כבש גופא אה דהוי כשאר חטאות, וכמו בקנים דכמו כן יכול לשנות אם העני למנחה עפ"כ מותרה לנדבה כשאר מותרות. ויש לעיין ממותר מנחת חוטא דנראה מלשון רמב"ם לעיל דהוי נדבה בשביל עצמו ולא לצבור וכמו שפרש"י במנחות ק"ח. וכן אגב ארשום לו מה שקשה לי בדברי הרמב"ם פ"ט מנזירות ה"ב דמותר דמי זאת לים המלח, והרי קימל"ן בכל חטאות דמותר אזלא לנדבה, וזה תימא רבא. באורה יש לחלק בין שאר חטאות לחטאת נזיר, דמדמי לה למותר עשירית האיפה אמרינן במנחות ק"ח דתקב, ובירושלמי פ"ב משקלים איתא דתלך לים המלח, גדר הוא כן, דבכל חטאות הרי בזה שהפריש עדיין לא נפטר כלום דהרי עדיין טא מקרי וחוטא בעי כפרה ולא הבאת קרבן, אבל בנדרים חיוביה הוא להביא ק"ז שלא הקריב מה דחייב הוא מטעם אחריות, וכן בעשירית האיפה של כה"ג אינו

מביא על חטא וכדפירש רש"י שם ממוע"ק. (וד"א אעיר בזה פליאה עצומה בתוס' הרא"ש על מוע"ק דמפרש קרא דיחזקאל המובא שם בגמ' דף ט"ז דנתחבטו בה הראשונים, עיי"ש ברש"י ותוס', דמיירי בכהן הדיוט שנצטרע ונתרפא דמביא קרבן חנוך חדש משום דמצורע חשוב כמת והוי כהן חדש. ודבריו מרפסין איגרא דמה שי"ך לומר דמחמת דמדמי ליה בגמ' למת הוי כקטן שנולד ובריה חדשה, ואם בכה"ג יש מקום לומר דאם נצטרע בטל המינוי, ועי' בר"מ פ"ג מתמו"מ דאם נטמא הכה"ג ממנין אחר והטמא אינו מקריב חביתין, וגם זה אינו ברור עדיין דבטל המינוי, ועיי"ן בהוריות י"ד משיח שנצטרע וכו' ובתוס' הרא"ש שם, אבל לומר כך בכהן הדיוט צ"ע, ואטו כהן עני או מחוסר בנים דחשיבי נמי כמת יצטרכו חינוך כל יום, סוף דבר דברי הרא"ש אינם מובנים כלל וכלל).

ויש לעיין אם מת הכה"ג והניח אחריו מנחה אם יש לה דין חטאת שמתו בעליה, ועיי"ן במנחות נ"א ובפסקי הרמב"ם בהל' שקלים ותמו"מ, ועיי"ש בה"כ דמשמע קצת דלא אזלא לים המלח, ואין להאריך בזה. ועכ"פ מצינו בחטאת שדיניה חלוקין, ונזיר נמי כן. ועיי"ן בזבחים ה' ע"א וז' ע"ב דחטאת נזיר עולה היא, ועיי"ן בר"מ פט"ו מפסוה"מ ובכס"מ שם, ועי' בפ"א מנדרים ה"י דהוי דבר הנדור דבא מחמת נדרו. והנה בנדר יש מקום לומר דאם הפריש נדרו ואח"כ קבל עליו אחר חיובו דאין אחר מחוייב בנדר, דאם הפריש אינו חייב מטעם נדר אלא מחמת אחריות (ועיי"ן בר"ה לענין כל תאחר) והוי כאילו כבר הקריב דאין אחר נודר לחיובו, אבל בחטאת חיובו להתכפר וכל זמן שלא הביא יכול אחר להפריש עליו, ולהכי מכי אפריש לא נדחו המעות ואולי לנדבה, אבל בחטאת נזיר נדחו משעה שהפריש, ונידחין אולי לים המלח. אבל כ"ז דרך רחוק מאוד ואין זה ברור. ובעיקר קשה מירושלמי שקלים שם בפלוגתא דמותר נזיר לנדבה אי דוקא בהפריש ממעות סתומין חטאת באחרונה יעו"ש, ועכ"פ בהפריש שלמים ועולה הוי השאר דמי חטאת מופרשת ואפ"ה אזלא לנדבה, וצע"ג.

ב. והנה בתו"כ דרשינן מלא תשיג ידו די שה, יש לו שה ואין לו צרכיו מביא בדלות. ובפשטות הכונה כפירוש הקרבן אהרן דאם אין לו לצרכי עצמו לפרנסתו מקרי דל ומביא קן, וכ"פ בעשירית האיפה ובהגהות מהרי"ד. ומצינו כיו"ב בפסחים צ' דלרבי אליבא דר"ז ילפינן מואם ימעט הבית מהיות משה דגם אם ימעט מכדי מקח ופרנסה ממנה אחרים על פסחו. (ולגמ' זו כיון בהגהות מהרי"ד שם ויש ט"ס בנדפס) וכדעת רש"י והרמב"ם, אבל הראב"ד שם בפירושו כתב שני פירושים, או דאין לו בשביל נסכים או דאין לו להוצאת הדרך לירושלים, ומה דפירש נסכים היינו דוקא איולדת דחייבת בעולה דבעי נסכים, אבל אמטמא מקדש דחייב בחטאת בלבד אפשר לפרש רק דאין לו להוצאות הדרך בשביל השוה. וצ"ל דהוצאת הדרך בשביל הקרבן הוי כמכשירי קרבן והוי כקרבן, עיי"ן בע"ז מ"ו וצ"ע. אבל עכ"פ מוכח דדעת הראב"ד דצרכי חייו אינם דוחים הבאת קרבנותיו ומוכר מה

ועליו ומביא, ועכ"פ אינו נפטר בקרבן עניות. ואם כי מזה בלבד היה אפשר לדחות נסכים גרעי, דע"כ מוכרחים אנו לומר כן דהרי הרמב"ם גופיה הביא בפ"י משגגות ד"ב דרשה דתו"כ גבי יולדת דאם אין לה נסכים מביאה בדלות, והיינו דמרכי מקרא, וע"כ דבנסכים יש לומר דכיון דאפשר לכא לאחור זמן נמי אינם מעכבים גבי שה דעשירות, ומרכי להו דהוי נמי מכלל הקרבן ואם אין לו עתה אין לו קרבן. ועיין בפ"ב ממה"ק ה"ו ובתוס' מנחות ד' ע"ב ד"ה ואין. (ועיין בתוס' יומא ד' ע"ב במה שפירשו פלוגתא דרבי ורבנן אם חיוב נסכים כתיב בתמיד של שחר של ערב ילפינן משל שחר או להיפך דנפק"מ אם אין לציבור אלא כשביל אחד, צ"ע דהרי אפשר להביא נסכים לאחר כמה ימים, ועיין מנחות נ"ב בזה, וא"כ כיון של שחר מוקדם הרי אין מעבירין על המצוות, ושל ערבית לא יבטלו דיביאו לאחר נ. ויש לסמוך מכאן למחלוקת הידועה של הרדכ"ז והחכם צבי באין מעבירין על המצוות). אולם ממה שפירש נמי ברייתא דהפריש מצות לכבשה והעני ומפרש (בויקרא) שלא כרש"י אלא דאין לו להוצאת הדרך משמע דלא סבר כותיה.

ולכאורה יש להביא ראיה ממה דאמרין עני שהביא קרבן עשיר יצא, וצריך רבוי מקרא, ואמאי הרי מן הסברא לא רק שיצא אם הביא אלא שאם לא הביא לא יצא, דהרי לדעת הראב"ד עשיר הוא דיש לו להביא. ואין לומר דמיירי דלוה והביא, חדא טו"ס כיון דלוה שלו הן וידו משגת, ומה לי דלאחר זמנים רבים יצטרך להחזיר. ולכאורה יש להביא גם ראיה לכך מהרמב"ם פ"ו מהל' מתנות עניים דאם לוח וקנה שדה אינו נוטל המעשר עני שמהשדה, ומקורו מהירושלמי פ"א דפאה ה"ד עיי"ש בסוף. אולם שם באמת אינו פטור מחמת דהוי עשיר אלא דהוי בעל הבית. ואדרבה לגבי דין עני דתלוי אם יש לו מאתיים וזו אם היו אצלו בהלואה ודאי דעני הוא, במשנה שם אמרו דאם היו ממושכנים לבע"ח הוי עני, וממושכנים לאו היינו מושכונ דהרי בידו הם, דהגדר שם הוא דכמאתיים וזו יוציא פרנסה לכל השנה כשהן של אחרים אינו בטוח בפרנסתו, ואפילו אם אינו דוחק עתה הרי פעם ידחוק אותו וחסר שיעור פרנסתו לכל השנה, אבל בקרבנות דחובות הן עליו ורק דתלוי בהישג יד מה לנו למה שיהיה אתו לאחר זמן וז"פ. ועוד דהראב"ד גופיה כתב דאם יש לו ללות מחויב ללות ולהביא בעשירות, ובאמת משמע דיש לו גירסא אחרת בתו"כ דלגירסא דידן משמע דהיפך מזה, וכן מוכח בתוספתא ערכין פ"ד מ"ו היה חייב בעולה ויורד אין אומרים לו לך ולוה לך ועשה מלאכה והבא קרבן עשיר וכו', ויש עוד לדון בזה.

והנה לכאורה י"ל בפשטות דמיירי דנקבע כבר בעניות לכל מ"ד כדעתיה (עיין בכריתות ט') בצפרים או באשם ואח"כ העשיר ומביא בהמה ומרכי מקרא דיצא. אבל אי"ז מספיק דהרי התו"כ דמרכי מקרא דזאת תורת דיצא בקרבן עשיר אזלא כולה כר' שמעון דחטאת קובע, וכדכתב הראב"ד גופיה שם, ואע"ג דסתם ספרא

כר"י הכא כר"ש, ועיין בר"ש סוף נגעים, וכיון שהביא חטאת בעשירות וידו משגת פשיטא דזהו קרבנו. אולם דעת הראב"ד בפ"ב דקנים דקביעות עשירות ועניות היינו בהפרשה בלבד ולא בהקרבה, וכ"ד הרז"ה שם, ודלא כהרמב"ם דסובר דבשחיטת האשם נקבע, וכך משמע מרש"י בנדה ע, ואם הפריש חטאת העוף בעניות נקבע בעניות ואפ"ה אם הביא עולת בהמה יצא. ואע"פ דבעניות גופא אם הביא משני מינים לא יצא אלא או שניהם כתורים או שניהם בבני יונה כמפורש שם בתו"כ ובפ"ק דקנים, אבל בהמה צ"ל דעדיפא ויצא בה, וזה ע"כ אפילו להרמב"ם, דגמ' מפורשת היא בנזיר ס' (ועיין בפ"י מנזירות ובראב"ד שם בפירוש הסוגיא) דנזיר וספק מצורע מביא עולת בהמה וחטאת העוף. ובוה גם מבואר מה שתמה הכס"מ בה"ד, דהרמב"ם כתב דכבר בתגלחת ראשונה מפקיר נכסיו, והרי חטאת העוף מחוייב רק בתגלחת שניה, אבל באמת פשוט דהרי הרמב"ם סבר דעולה ראשונה הוי עולת מצורע, וע"כ דסבר דיכול להקריבה אפילו בימי סיפורו וקודם תגלחת שניה, ודלא כהראב"ד שם, ולפי דמשמע מהת"כ דהא דחטאת קובעת היינו משום דאינו יכול להתחייב בשני מינים, והו"ה לפי"ז בהקדים עולתו, והרי הרמב"ם ע"כ סובר שמותר להקדים עולתו לחטאתו, ויותר מזה מוכח דהא דהקדים חטאתו לאשמו דתשרף דזה דוקא אם האשם לפנינו ויש בו דין הקדמה, וכמו לדעת הריטב"א בהקדים עולה לחטאת בכ"מ דפסולה בדיעבד (עיין במל"מ פ"ט מתמור"מ ה"ו) ובחטאת מצורע זה לדעת הכל, אבל כשלא הביא אשמו מקריב חטאת שבידו, ובוה ניחא דעת הרמב"ם בה"ח ממה שהקשו עליו, עיין בלח"מ, ועכ"פ עולתו מוכח דאפשר להקדים. ועיין בפ"ב דקנים דבן עזאי סובר דאפילו כתורים ובני יונה אם הקדים עולה הוקבע החטאת כמינו, ולרבנן דחולקין היינו בעופות אבל בקרבן בהמה דיוצא בה אף שחטאתו עוף, וכיון שיוצא בה קבעה, ואם עשיר הוא שוב לא יצא ידי חובתו בעוף, ולהכי כתב הרמב"ם דאפילו בתגלחת ראשונה מפקיר נכסיו ומחוייב בקרבנות עני, ואם הביא עולת בהמה, היינו דעני דהביא קרבן עשיר יצא וכדעת הרמב"ם דאפילו קודם קביעות, ודלא כהראב"ד, אבל אינו נקבע בזה בעשירות ויכול להביא חטאתו גם מעוף, ועולה הוא צריך להביא מן הבהמה מחמת ספק דנזירות טהרה עיי"ש, וכ"ז ברור מאוד ונכון.

ה. והנה מפירוש רבנו גרשום נראה לכאורה נמי כהראב"ד דכתב בהפריש מעות לכבשה והעני שיכול להביא בהן עוף דמיירי שהפריש מקצת מעות, ופשוט לכאורה דדחקו לפרש כן מה שהקשינו דהרי יש בידו מעות די שה, ולהכי פירש דלא הפריש כל המעות אלא מקצת ועתה אין בידו להשלים, ולא סבר כהראב"ד דהוצאת הדרך הוי כחסר לו לקרבן גופו, והנה לפי"ז קשה מלקמן, הפריש כבשתו ונסתאבה והעני רצה יביא בדמיה עוף, והרי שם יש בידו דמי שה כולו, דכבר כתבנו דדוחק גדול לומר שהוזלו כבשים. והנה בגמ' אמרינן דבלאו קרא הייתי אומר דהפריש מעות לקן והעני יביא כדמים אחרים מנחה ואלו יפלו לנדבה, ותמוה דהרי עני שהפריש

רבן עשיר יצא, ומטמא מקדש עדיף ממצורע כמפורש לקמן בר' חגא א"ר
 וזשעיה, ואמאי יפלו לנדבה ויביא מנחה, לא יביא מנחה אלא יביא בדמים אלו קן
 ומו שהפריש, דעני שהביא קרבן עשיר יצא. וכמו"כ קשה אמאי צריך לשנות דמי
 בש לעוף והמותר לנדבה לאלו שחולקין על רש"י, עיי"ש בשטמ"ק, וכן משמע
 הר"ג לקמן, יביא כבש כמו שהפריש. וי"ל דלכך מפרש ר"ג דהפריש רק מקצת
 המעות ואינו יכול עתה להביא כבש דאין לו עתה אבל יש לו דמי קן וקמל"ן דמותר
 לשנות. והנה לראב"ד יש ליישב מה שהקשיתי בפשטות דאין לו גם עתה דמי
 הוצאת הדרך ליונים. אבל לרש"י והרמב"ם עדיין צ"ע. והנה בחינוך (מצוה קכ"ג)
 כתב דעני שהביא שעירה לא יצא כיון שהא' ב"ה רחמו וכו' אינו בדין שידחוק
 עצמו וכו', ודבריו תמוהים דמהיכן הוציא זה, דהרי בגמ' מפורש להיפך דעני
 שהביא קרבן עשיר יצא, וכבר עמדו ע"ז המל"מ והמנ"ח.

ונראה לומר דבר חדש, דבאמת חיוב עני וחיוב עשיר הם שני מיני חיובים,
 הרמב"ם הוצרך לכתוב דאין למנות כל קרבן מעולה ויורד למצוה בפנ"ע, ואם
 נקבע בעניות שוב אינו משתנה לחיוב עשיר אלא דקרבן עשיר עולה לחיוב עני
 מיייתי לה מקרא דזאת תורת דגם בהמה היא מתורת קרבן עני, ואם הביאה חובת
 עני יצא ולא חובת עשיר, וזה ברור מאד. והנה ביולדת ומצורע אין נפק"מ בזה
 דחובותיהן שווים, אבל נפק"מ למטמא מקדש דאם נקבע בעניות בעי למייתי מלבד
 חטאת גם עולת העוף, ואפילו הביא חטאת בהמה לא נפטר, וזוהי כונת החינוך
 דכיון דרחמו ה' ופטרו אינו מן הדין שידחוק עצמו, והוא מחויב בחטאת ועולה,
 דאם דחק והביא לו יהא דיצא ידי חובת חטאת דבהמה במקום עוף אבל עדיין לא
 יצא ידי חובת עולת העוף. וכן משמע בשטמ"ק כריתות כ"ז דהקשו אמאי בהפריש
 כבשה ונסתאבה קאמר אם רצה יביא בדמיה קן ומקודם לא אמר אם רצה אלא
 דמחויב להביא קרבן עני, עיי"ש בדבריהם שהם אמנם לא מובנים כל צרכם אבל זה
 משתמע דמוכרח להביא קרבן עני, וזה ברור. ולהכי אילו לא היה יכול לשנות דמי
 עוף היו נופלים לנדבה והיה מחוייב להביא מנחה של חוטא. ולפי"ז יצא לנו
 דמטמא מקדש הבא בדלי דלות אם הביא עוף לא יצא, וז"ב.

ו. ובעיקר קושית השטמ"ק שם אמאי דוקא אם רצה נ"ל פשוט דאם יכול לשנות
 אפילו לא שינה מקרי כולהו דמי חטאת, והמותר הוי מותר חטאת דאזלא לנדבה
 בלאו הכי. וכן מוכח לכאורה מהפריש מעות לעשירית האיפה והעשירי דבלא קרא
 דמשנה היו נופלים לנדבה, והיינו משום דמותר מנחת חוטא כחטאת ואזלא לנדבה,
 דלא הוי כשתי הפרשות, דהוא לא הפריש לאחריות אלא הוי כהפריש צבור אחד של
 מעות. אולם אפילו אם נאמר דהוי כהפריש שני צבורי מעות דאין לשניה דין
 מותרות אלא ילכו לים המלח, אבל הכא הרי כיון דאפשר לשנותן יכול לשנות כולן
 לדמי עולה בלבד, כדכתב הרמב"ם בפ"ה מפסוה"מ. ועיין בכס"מ שציין למימריה
 דרב חסדא בכריתות כ"ח דאין הקנים מתפרשים אלא בלקיחה או בעשייה, אבל

משם לא מוכח אלא דבאמצע אין לקבעם ונשאר סתומין אבל כאן הרי הרמב"ם מיירי בעצם הגדר של דין סתומים וכתב דמשנה אפילו כולם לחטאת או כולם לעולה, וזה לא שמענו משם. ועוד דשם מיירי בקן גופא וכאן במעות, ואם כי בגמ' מדמינן להרדי אבל בזה הרי ע"כ אינם דומים דהרי במעות סתומים כתב דמפריש מדמי כולם לעולה או לחטאת ואילו בקן סתומה ודאי דאינו יכול לעשות שתיהן לעולה או לחטאת, וכל המשניות בקנים מוכיחות כן, וכך מוכח בתוספתא סוף כריתות יעו"ש. אבל באמת דברי הרמב"ם הם תוספתא מפורשת במעילה פ"א מ"ו, וכן גם מה שסיים הרמב"ם בהל' י"ב. ובאמת התוספתא היא לדעתי מה שמובא בנזיר כ"ה: אלא דשם קאמר רצה יביא עולת בהמה רצה יביא חטאת בהמה, ועיי"ש במפרש ובתוס' דרצה לומר אם העשיר אח"כ, והיינו נמי דמביא חטאת משום דהמעות גופא היה יכול לשנות. ובכריתות כ"ח קאמר דאם הפריש דמי קנים והעשיר מוסיף אדמי חטאתן ודמי עולה לנדבה, ועיי"ש בפר"ג וברש"י משום דאין משנין, ולכאורה צ"ע דהרי בעולה ויורד מרבינן דמשנין, וצ"ל דדוקא לקדושה חמורה כמו מחטאת לעולה אבל להיפך לא ועיי"ש. והרי בהפריש לקן והעני מביא מנחת חוטא, וע"כ דכל זמן שלא פירש, דיכול לשנות כולם לחטאת, אי"ז משנה מעולה דאינם עדיין מותר עולה גמור, וכן להיפך אם מת אמרינן דאין ע"ז דין חטאת דילכו לים המלח. ועיין בסוגיא דנזיר שם דמשמע דכ"ז הוי נמי מהלמ"מ, ובתוס' שם ובשטמ"ק מנחות ד' ע"ב, ואין להאריך עוד. וזה דוקא בהפריש מעות אבל הפריש כבשה אע"פ שנסתאבה וראויה לפדיון ואפשר לשנותה, היינו דמיה אבל היא גופא חטאת היא, ואם לא רצה לפדותה אלא הפריש דמים אחרים לקן ונתכפר בהן הוי זו חטאת שנתכפרו בעליה ואזלא למיתה אע"פ דהיא בע"מ כמפורש בתמורה כ"ג. ולכך נקט דוקא כשרצה.

ז. והנה במה שהסתייעתי ממה דס"ד דהפריש מנחת עני והעשיר אזלא לנדבה, הנה באמת אין זה מדוקדק דהרי הס"ד היה דא"א לשנות לקנים, ובודאי דלא הוי כמותרות וקשה באמת אמאי יפלו לנדבה ילכו לים המלח כחטאת שמתו בעליה ומקופיא נראה לי לומר כך, דההלכה דימות היינו דעומדת לחטאת אבל אם אינה ראויה לחטאת לא נאמרה ההלכה, והא דבע"מ נמי ימות משום דהוא ראוי לדמים, אבל כאן בס"ד אין להביא בדמיה עוף, ומנחה שוב אינו מחויב, ולהכי תיפול לנדבה. אבל לכאורה הרי מוכח בתמורה כ"ג דדיחוי גרע טפי דאפילו אם אבודה לא תמות אבל במת שעיר אחד ימות השני אי הוה ביחיד. ועיין בפ"ו מפסוה"מ ה"ח בנתערב חטאת בשלמים וכו' ובכס"מ שם, אבל באמת פשוט דנתערבו גרעי טפי דנדחו, ואבודה אינה דחוייה כמפורש בתמורה שם. אבל באמת ל"ק דהרי שם מחוייב להביא שעיר אבל כאן שוב אין לו צורך כלל במנחות, ויש עוד לדון בזה.

ומהא דכתב הרמב"ם בפ"י משגגות דהפריש מנחה וקדשה בכלי והעשיר תעובר צורתה ותצא לבית השריפה, (ויל"ע מכאן לשיטת הראב"ד והרז"ה ואכמ"ל) ל"ק דשם מחמת דאינה ראויה לפדיון, ומותר מנחה לנדבה היינו דוקא מעות או סולת שלא נתקדשה בכלי. אלא דקשה לי על הלכה זו המפורשת בתוספתא זכריות, מהיכן למדנו דתשרף והרי בחטאות המתות היינו דמכניסין לכיפה ומתות שם והוי קדשים שמתו והוי בקבורה ולא בשריפה, וטעמא דיקברו משום דבעי העמדה והערכה, וכן במנחה, ועיין במנחות ק"א דהא דמנחת חוטא נפדית קודם קידוש מקרא דמחטאתו דאפשר לשנות בעולה ויורד, ועיין בר"מ מא"מ דלאחר קידוש אין פודין משום דבעי העמדה והערכה, וה"נ נימא דירקבו כמו במותר חביתין. והנה בהא דבעי עיבור צורה צריך להבין למה בעי לינה ומה מועיל לינה בחטאות המתות. אבל באמת הבאור כך, דהרי אפשר לו להפקיר נכסיו והוי עני ויהיה ראוי לקרבן מנחה, ואף שכבר נדחה, ז"א דכיון דבידו לתקן לא נדחה, ואפילו לא הפקיר כיון דאינו פסול לתמיד אינו חטאת המתה ובעי שריפה. ובהא דדיחוי דשעיך עיין ברש"י זבחים ל"ג ע"ב, וכבר כתבתי בדברי רש"י אלו בקונטרס על חנוך מזבח הזהב שנדפס בחוברת נפש לחבר. אלא דיש עוד לעיין במה שאמר רבי אליעזר ברבי שמעון בתמורה כ"ד דאפילו בשר בע"מ בקדירה נפסל אם נזרק דם החטאת עיי"ש, וקאמר שם דתצא לבית השריפה וצ"ע.

ח. נשוב לדברינו דיש לתרץ מה דרבנו גרשום מפרש דהפריש מקצת מעות לכבשתו, משום דבלא"ה היה אפשר להביא קרבן עשיר ולא שתפול לנדבה. אבל באמת משמע דבא לפרש מקור הדין ולא על ס"ד בלא קרא. וכן משמע ממה שכתב בהפריש כבשה ונסתאבה דימכרנה ויביא בדמיה עוף והשאר לנדבה ומש"כ אח"ז ואם לא רצה יפריש ממותר עוף אינו מובן, ואולי כוונתו דאו שתפול לנדבה, והיינו נדבת ציבור כמותרות או שיביא עולת עוף לנדבת עצמו, וצ"ע בכונתו ובטעמו. אבל עכ"פ משמע דאינו מפרש כרש"י והרמב"ם דהמותר חולין ויהנה בהם. ומסברא זה תלוי אם נאמר דמסדרין לצרכיו, וא"כ תמוה דא"כ אמאי לא יביא שה הרי בידו מעות די שה. ונראה דכיון דנסתאבה ובעי פדיון ואם הוא פודה מוסיף חומש, ואם כי החומש אינו מעכב מ"מ לא גרע מנסכים דיכול נמי להביאן לאחר כמה ימים כמו חומש, ואעפ"כ אם אין לו אותם הוי עני, וה"נ בחומש דמצטרף לקרן ומביא בשניהם קרבן כמפורש במעילה ט' ולהכי נקרא עני ומביא עופות והמותר לנדבה. אולם קשה לי על ר"ג מערכין י"ז דעני והעשיר נותן כעשיר ואמרינן במשנה שם אבל בקרבנות אינו כן, אפילו מת אביו כו', ועיי"ש ברש"י ובתוס' אם סיפא זו דמת אביו שייכי נמי להבדל בין ערכין וקרבנות, ור"ג מפרש דאזלא אקרבנות, ובוה חלוקין מערכין עיי"ש. ובגמ' שם מסיים ותיפוק ליה משום ספינה ומתרץ דאתא כר"א דאם היה אכר נותן לו צמדו וכו' הרי מפורש דגם בקרבן אמרינן דמסדרין לבע"ח ומביא קרבן עני וצ"ע.

ט. כמה שהקשיתי על התוספתא בסוף כריתות דהפריש מנחה והעשיר תצא לבית השריפה אמאי בעי שריפה, נראה דבמנחות פ"ג אמרינן דמותרות הם כנותר והיו צריכים להיות בשריפה אלא דילפינן מקרא דבע"ח אינם בשריפה, וא"כ במנחה שוב הוי כנותר ממש לאחר קמיצה דהוי בשריפה. וכזה א"ש קושית התוס' בכורות ל"ב ע"ב ד"ה פסק שהקשו במפריש שתי חטאות לאחריות ונפל מום באחת נשחטה בע"מ עד שלא נזרק דמה של תמימה ר"א בר"ש אומר אפילו בשר בקדירה ונזרק דמה של תמימה אסורה וקתני עלה דתצא לבית השריפה, ואמאי הרי חטאות המתות דינן בקבורה, ולהנ"ל א"ש דמאחר דנפסלו אתר שחיטה דינן כנותר. ועיין ברש"י זבחים ק"ד דאין שריפה בקדשים אלא כשהובאו לעזרה ונפסלו לאחר שחיטה וצ"ע. ועיין בירוש' סוטה פ"ו ה"ד.